

Anton Nilsson

Mordet på Trotskij¹

Ur *Arbetar-posten* 1940

Anmärkning

Detta är ett historiskt dokument, en minnesruna nedtecknad omedelbart efter mordet, dvs det är inget historiskt arbete, baserat på omfattande studier av dokument. Det betyder bl a att en del av artikelförfattarens påståenden om olika händelser måste tas med en nypa salt – han var helt enkelt inte tillräckligt insatt i den omfattande historieförfalskning som hade tagit form efter det att Stalin & Co lyckats besegra de oppositionella strömningar som fanns i Sovjet från början av 1920-talet och framåt. Givetvis sluter inte Anton Nilsson upp bakom den stalinistiska historieskrivningen, men han har ändå påverkats av densamma, vilket t ex framskyntar i hans redogörelse för Trotskij's roll under kriget med Polen 1919-21 – Anton har fått för sig att Trotskij måste bära huvudansvaret för att Sovjet inte segrade i detta krig, vilket inte är korrekt. För den som vill veta mer om detta rekommenderas att ta del av Isaac Deutschers redogörelse i [Den väpnade profeten](#), kapitlet "Revolution och erövring".²

Se fö lästipsen allra sist nedan.

/Martin F

Med den djupaste beklämning och harm har många även i detta land mottagit meddelandet om Trotskij's sorgliga död. Det är en lång rad av den internationella arbetarklassens yppersta män och socialismens främsta, vitalaste och modigaste förkämpar som under senare tider på skilda sätt fallit offer för besoldade mordagenter. Jaurés, Liebknecht, Rosa Luxemburg, Lenin – Kaplans mördande revolverkulor förkortade hans liv – Trotskij m. fl. Raden kompletteras av Stalins offer, Sinovjeff, Bucharin, Kamenjeff och många, många andra av ryska revolutionens främsta män.

Trotskij har ägnat hela sitt liv, ifrån sin ungdom till morddagen i Mexico vid 61 års ålder, åt den internationella arbetarklassens kamp och strider för en socialistisk framtid. I likhet med Liebknecht och Lenin sökte han aldrig personliga fördelar, som tusenden som tusenden inom arbetarrörelserna gjort och göra, utan fick istället i rikt mått känna på reaktionens hårda slag, i sibirisk förvisning, i mångårig landsflykt med de livsförsakelser sådant innebär. Otack har han i rikt mått fått skörda ifrån det proletariat han givit sin kraft och ifrån det folk han som en av de yppersta fört fram genom en av mänsklighetens största revolutioner till seger. Otack fick Trotskij in i det sista röna, då han gav mat och gästfrihet åt sin baneman.

Med sin mångåriga rika erfarenhet, med sitt höga intellekt och sin vitalitet utgjorde Trotskij allttjämt en värdefull krafttillgång för arbetarklassen i dess svåra tidsläge. Hans förtidiga död är en stor förlust för den revolutionära socialismen.

Många reaktionära element känna glädje över Trotskij's död och ibland dessa finna vi säkert stalinjäntan med den överlägsna minen, de rödfärgade läpparna och med nattliga flirtens intressen. Men över världen står många vän och proletär sörjande och ut över Rysslands stora vidder,

¹ I original-artikeln skrevs namnet *Trotskij* både som *Trotsky* och *Trotzky*, vilket tyder på dålig korrekturläsning. Detta har här konsekvent ändrats till *Trotskij*. Däremot har AN:s stavning av övriga ryska namn som ofta har tyskt ursprung inte ändrats.

² Eller kapitlet "Den militäre ledaren" i Pierre Broués *Trotskij*-biografi.

oangripligt för Stalins män, står mången ryss i hemlighet med varm och tacksam hågkomst av Trotskij.

Vem är felfri. Stora män kunna begå stora fel. Men vi äro skyldiga dem att även se deras förtjänster. Tusentals medlemmar av Rysslands kommunistiska parti slet sålunda i bitar sina partiböcker då meddelandet om den nya ekonomiska politiken, Nep, 1921 beslöts. De betraktade detta beslut som ett förräderi mot ryska revolutionen och ett uppgivande av revolutionens socialistiska linje. Jag kom då på resa ifrån Kaukasien. Stormen av anklagelser, kritik och missnöje av Nepbeslutet riktades mot Lenin. Läget blev så allvarligt att kommunistiska partiet nödgades sända ut propagandister över hela Ryssland att på otaliga möten förklara Neppolitiken för medlemmarna och folket. Lenin själv förklarade att Neppolitiken var en reträtt, men tillfällig. Stalins byråkrati ser till att reträtten fortsätter och blir beständig!

Nedsländet av det farliga Kronstadtopproret betraktas av en del som Trotskijs största synd. Enligt mitt personliga samtal med lettiske milischefen, Jansson, i Samorkanddistriktet, våren 1921 hade han känning av revoltens trådar ända dit ner och just inom de kontrarevolutionära kretsarna. Jansson var en enkel arbetare och revolutionär på denna post inom ordningsväsendet. Den ursprungliga orsaken till kronstadtopproret var en minskad livsmedelsranson för matroserna och dock voro de ibland de bäst lottade i detta hänseende i hela Ryssland under denna tid. Anklagelserna och domen över Trotskij för kuvandet av detta uppror har under alla förhållanden varit betydligt större utanför Rysslands gränser än inom Ryssland. Däremot väckte det starkt motstånd ibland Rysslands industriarbetare att Trotskij 1921 försökte få genomfört en allmän militarisering av arbetet med allmän arbetsplikt, vilket Lenin gick emot.

En rasande storm blåste upp inom särskilt röda armén mot Trotskij för att han inlät sig i preliminära fredsförhandlingar i Riga med polska och engelska representanter för att få slut på rysk-polska kriget 1920. Dessa förhandlingar, som drogo ut på tiden, betraktades inom röda armén som bara en fint av engelsmännen för att vinna tid för de franska militärerna i Warschawa att företaga omgrupperingar av den polska retirerande armén. Röda armén stod då utanför Warschawa och krävde få fortsätta striden och intaga staden. Mina egna flygkamrater kretsade över staden. Hade röda armén då fått råda hade med säkerhet polackernas huvudstad fallit och fronten kommit att flyttas över det då så revolutionära Tyskland till franska gränsen. Ingen makt i världen hade då varit mäktig att slå ned det enade ryska proletariatet i revolution och vapen. Fredsförhandlingarna misslyckades. Reorganiserade polska armén grep till offensiven och röda armén blev slagen på grund av stora militära försummelse inom densamma. Trotskij bar det största ansvaret för denna utgång av det polska kriget med långtgående historiska verkningar. Det är min uppfattning att Trotskij vid detta tillfälle begick sitt största misstag. Hans oerhörda popularitet sjönk starkt genom dessa händelser.

Ehuru Lenin och Trotskij i allmänhet hade ett gott samarbete under deras mångåriga kamratskap förekom dock vid skilda tillfällen betydande motsättningar dem emellan. Redan 1903 på ryska socialdemokratiska arbetarpartiets andra kongress förfäktade de starkt divergerande uppfattningar. Trotskij önskade samarbete med intellektuella och liberala kretsar i Ryssland för att utvidga basen i kampen mot tsarmakten, medan Lenin fruktade en sådan "folkfront" och krävde att partiet skulle organisatoriskt bestå av enbart proletära element. Striden kom att gälla vilka som skulle tillåtas erhålla medlemskap i partiet. Med utgång ifrån denna Lenins klart proletära ståndpunkt skulle han i dessa dagar, om han levat, konsekvent kommit att stå i den skarpaste motsatsställning till Stalins folkfrontspolitik och politiska samarbete med fransk och engelsk imperialism, med Nationernas Förbund, med världens svartaste reaktion genom nazi-fascistiska pakten o. s. v. Inför en sådan häpnadsväckande bolsjevistisk utveckling måste Trotskij med nödvändighet stå närmare Lenins ståndpunkt och komma i starkt motsatsförhållande till Stalin.

Även på Londonkongressen 1907, vilken särskilt inristat sig i mitt minne på grund av den sensation de ryska delegaternas äventyrliga inväntade resa genom Malmö innebar för oss intresserade ungdomar, voro Lenins och Trotskij's ståndpunkter högst divigerande. Inför de enormt svåra problem som ryska revolutionen rullade upp måste givetvis uppfattningarna gå i sär hos de båda stora männen. I all synnerhet som Ryssland är ett utpräglat agrarland var bondefrågan ständigt ett av de mest svårlösta spörsmålen.

Trotskij's belackare ha lagt ansvaret på Trotskij för ryska Tjekans hårda metoder och betraktat honom som en fruktansvärd bödel. Att Tjekan – Utomordentliga kommissionen för kontrarevolutionens bekämpande – använde sig av hårda metoder är allom bekant, men kontrarevolutionens fruktansvärt hänsynslösa metoder framtvang Tjekans hårda motåtgärder. Det var dock icke Trotskij, utan sådana män som Uritzky, Peters, Dersjinzky m. fl. som voro ansvariga chefer för Tjekan och ytterst sett var det Rysslands kommunistiska parti som var ansvarigt för Tjekans metoder och Stalin var partiets mest framträdande generalsekreterare. Trotskij hade mer än nog av att tillsammans med revolutionens krigsråd av upporganisera den röda armén för revolutionens yttre försvar. Tjekan kom att övertaga det inre försvaret. Trotskij stod i kläderna både natt och dag i vecko- och månadstal och presterade ett rent övermänskligt arbete för att organisera fram den röda armén, vilken ifrån några spridda hopar kom att bestå av bestämda förband och enligt utsago räknade inemot sju miljoner soldater under den svåraste krigsperioden. Under de fem år jag var i aktiv tjänst inom röda armén var alltså Trotskij min högsta chef och hade jag givetvis rika tillfällen göra vederhäftiga iakttagelser. Lenins och Trotskij's stora andar satte sin prägel på allt i Ryssland under denna tid och Trotskij var som en älskad gud av Rysslands fattiga proletärmassor i vapen. Stalin var ett tämligen obekant namn och tilldrog sig ingen uppmärksamhet.

Det har sitt intresse att göra jämförelser mellan Sveriges försvarsberedskap av i dag och ryska revolutionens försvarsåtgärder under Trotskij's och revolutionsrådets ledning. Det formligen stampades fram millionarméer i Ryssland. På gator, torg och gårdar och i gränder, på byvägar och inom fabriker och verkstäder i det stora riket samlades ungt och gammalt folk, kvinnor som män, på kvällarna efter arbetets slut, på dagarna, på middagarna. De bildades led, de gymnastiserade, marscherade och tränade sig i vapnens bruk. Dag efter dag, månad efter månad. Och kolonn efter kolonn marscherade mot fronterna! Det var ett folk i lump och trasor, pinat av hunger och lidanden, men med brinnande hat mot kapitalismens världskrig, tsarmakt och reaktion. Inne på kontoren, på fabrikena, i böndernas bystugor, ute på stepperna, ja själv har jag sett hur fiskarna i Kujosaja Gubo vid Kandalaks uppe i Karelen, alltså norr om polcirkeln, i sina blockhus haft maskingevären framme och andra vapen, plockat sönder dem, satt ihop dem, tränat i skjutning med dem under en ledare, både kvinnor och män, för att bereda sig på försvaret av revolutionen. Det blev ett folkförsvar, genomsyrat av Trotskij's eldsjäl, som förblev obetvingligt. Överallt var Trotskij och var han inte där, trodde folket ändå att han var där och det eggade dem i deras heroiska kamp. Jag minns på den baltiska fronten mot tyskar, engelsmän, letter, finnar, hur en dag ryktet sprider sig att Trotskij skulle komma. Det blev som genom ett trollslag nytt liv, det verkade från staben till menige man, det gick som en rörelse genom alla. Det var icke husbonden Trotskij man var rörd för, utan kamraten Trotskij man ville glädja med sin kampstämning! Med sitt järnvägståg med några stabvagnar, draget av ett vackert lok, gjort av ryska arbetare, for han med sin stab från front till front, talade, organiserade, kontrollerade och ingav mod. Lok och vagnar blevo överallt av hans kamrater i sommartid prytt med lövverk och blomster. Trotskij tillhörde icke salongerna, han var den försakande stridens och fältens man. Förklenande har hans vedersakare pekat på hans judiska börd, men det är en ära för den judiska folkgruppen att få räkna en sådan man och personlighet inom sina led. Inga av Trotskij's svenska vedersakare och begabbare hade kunnat axla hans kapp under ryska revolutionens ohyggligaste och svåraste år!

Det sades allmänt i Ryssland under denna tid att utan Trotskij hade Lenin icke lyckats genomföra revolutionen. Lenin var deras strateg och hjärna, dess ideologiske ledare, men revolutionens seger

eller undergång avgjordes på slagfälten under förbittrade strider med blanka vapen. Från alla håll välde de kontrarevolutionära arméerna fram, men överallt, reste sig folket genom röda armén till motvärn. Under fyra års tid, från hösten 1917 till slutet av 1921, rasade medborgarkriget. Röda armén stod överallt som segrare. Rådsryssland bestod provet och blev bestående, revolutionen kunde genomföras. Avgörande var sommaren 1919. Amiral Koltjak stod hotande vid Volga. I Samara, Saratav och Germ stod de avgörande striderna mellan honom och röda armén. Trotskij sammandrog alla tillgängliga krafter mot honom. Spänningen var enorm i hela det röda Ryssland. Ingen visste från dag till dag hur denna drabbning skulle avlöpa. Den var absolut avgörande för rådsrepubliken! Av röda armén frigivna tyska och österrikiska krigsfångar anslöt sig i stort antal till densamma vid denna front och upptog en rasande kamp mot Koltjaks tjeckiska legioner. Det har sagts att i själva verket var det dessa frigjorda krigsfångar som avgjorde drabbningarna. Koltjak vacklade, retirerade. Han försökte uppnå förbindelse med engelsmännen uppe vid Arkangelsk, men röda arméavdelningar på den sibiriska tundran förhindrade detta. Koltjak sökte också uppnå förbindelse med general Denikin vid Kaspiska havet, men revolterande kosackavdelningar övergingo till röda armén och förhindrade detta. Koltjak blev isolerad och drog sig över Ural. Farliga röda partisanband opererade i hans rygg. Koltjak sträckte vapnen och dömdes till döden. Trotskijs oerhörda ansträngningar och organisationsförmåga hade en avgörande betydelse i dessa drabbningar. Det räddade revolutionen.

Lenin framhöll nödvändigheten av att elektrifiera Ryssland för att kunna genomföra socialismen. Men Trotskijs vitalitet var icke främmande för nödvändigheten att industrialisera hela landet och i vetskap om nödvändigheten att anskaffa den maskinella kraften slungade han ut parollen: Dai motor! Giv motorer! Ekot hördes över hela landet. Det upprepades på partimöten, fackföreningsmöten, i fabriker, på kontor, i byar, i städer. Och det blev motorer, nya maskinella uppsättningar. Kraftstationer byggdes och jättefabriker uppstod. Det nya Ryssland träder fram på tsar-Rysslands ruiner!

Lästips

Det finns flera utmärkta Trotskij-biografier som grundligt behandlar de frågor som Anton Nilsson tar upp i sin minnesruna, i synnerhet Isaac Deutschers (3 band) och Pierre Broués – båda finns helt eller delvis på Marxistarkivet (se [Böcker om Trotskij](#) och [Verk av Pierre Broué](#)). Deutschers första band innehåller exempelvis ett längre avsnitt om Trotskijs militära skrifter, vilket är ett ämne som ligger Anton Nilsson varmt om hjärtat.³

Men här ska vi inte orda mer om dessa, utan nämna några andra texter som tar upp olika frågor med anknytning till Anton Nilssons minnesruna ovan.

Julian Gorkin: [Mordet på Trotskij](#)

Kentth-Åke Andersson: [Utvecklingen i Sovjet](#) och [Moskvarättegångarna](#)

Anders Hagström: [Spanska inbördeskriget 1936-39](#). Detta, vid sidan av framväxten av fascismen/nazismen, ansåg Trotskij vara av utomordentlig betydelse för den historiska utvecklingen som ledde fram till 2:a världskriget – märkligt att Anton Nilsson inte alls berör dessa aspekter.

³ Dessutom finns Trotskijs samlade militära skrifter (4 band) i engelsk översättning på webbplatsen Marxists Internet Archive, se (1:a bandet) [Trotsky's Military Writings, Volume 1](#), (2:a) [Trotsky' Military Writings, Volume 2](#) osv.